

2022-07-01
Karlstads universitet
Diarienummer HS 2022/372

Bedömagruppens rapport Treklöverutvärdering omgång 8 Karlstads universitet

Huvudområde	Examensnivåer
Yrkesexamen	Ämneslärare inriktning mot gymnasieskolan
Yrkesexamen	Ämneslärare baserad på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) (mot gymnasieskolan resp. åk 7-9)

Bedömagrupp omgång 8

Ordförande, extern bedömare, Stockholms universitet	Astrid Pettersson
Utvärderingsansvarig, Linnéuniversitetet	Lena Fritzen
Bitr. utvärderingsansvarig, Karlstads universitet	Jesper Haglund
Bitr. utvärderingsansvarig, Mittuniversitetet	Glenn Svedin
Extern bedömare, Linköpings universitet	Magnus Hultén
Extern bedömare, Umeå universitet	Johan Hansson
Extern bedömare, Malmö universitet	Bo Lundahl
Studentrepresentant, Karlstads universitet	Ellinor Falk
Studentrepresentant, Linnéuniversitetet	Sebastian Gustavsson-Persson
Studentrepresentant, Mittuniversitetet	Jennifer Bergman

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	3
2. Inledning	4
3. Yrkesexamen Ämneslärarexamen	5
3.1 Sammanfattning och reflektioner för hela huvudområdet	5
3.2 Yrkesexamen - Ämneslärarexamen med inriktning mot gymnasieskolan	6
3.2.1 De som är verksamma i utbildningen ska ha aktuell/relevant högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens.....	6
3.2.2 Beskrivning av arbetet med ämnesdidaktiska examensmål	7
3.2.3 Arbetet med första valda examensmålet:	8
3.2.4 Arbetet med andra valda examensmålet:	9
3.3 Slutsatser och rekommendationer	10
3.4 Yrkesexamen - Ämneslärarexamen baserad på KPU	12
3.4.1 De som är verksamma i utbildningen ska ha aktuell/relevant högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens.....	12
3.4.2 Beskrivning av arbetet med ämnesdidaktiska examensmål	13
3.4.3 Arbetet med första valda examensmålet:	13
3.4.4 Arbetet med andra valda examensmålet:	14
3.5 Slutsatser och rekommendationer	15

1. Sammanfattning

Inom ramen för Treklöversamarbetet mellan Karlstad universitet KAU, Linnéuniversitetet (LNU) och Mittuniversitetet (MIUN) har ämnesdidaktiken i ämneslärarutbildningen och Kompletterande pedagogisk utbildningen (KPU) vid KAU utvärderats. Ämnesdidaktiken har en stark ställning på KAU. Interna välfungerande strukturer ger goda förutsättningar att utveckla god kvalitet. Den högskolepedagogiska och ämnesdidaktiska kompetensen är överlag god. Genom att lärosätet årligen avsätter forskningsmedel till lärarutbildningarna har ett antal ämnesdidaktiska centrumbildningarna kunnat etableras. Dessa borgar för långsiktig och stabil utveckling av ämnesdidaktisk vid KAU. Resursmässiga villkor har gjort att ämneslärarprogrammet kännetecknas av samläsning med andra program och kurser. Det gör det bitvis svårt att ge det utrymme för ämnesdidaktiken som flera av lärarna efterfrågar. Värmlandsmodellen, som är en samverkansmodell mellan universitet och skolor i regionen, förstärker sambandet mellan teori och praktik och borgar därmed för hög kvalitet i VFU-kurserna. Det bör emellertid skapas tydligare bryggor mellan UVK, ämnesstudier och VFU. I detta kan ämnesdidaktiken tjäna som en brygga för tillämpning av lärandeteorier, betyg och bedömning, läroplansteori och forskningsmetodik i respektive ämne. KPU är en pedagogisk utbildning utan förordningsmässiga krav på ämnesdidaktik. KAU har fattat beslut om att det ska finnas moment inom ramen för UVK-kurser som är riktade mot de ämnen som studenten kommer att bli behörig i. Ämnesdidaktiken omfattar 16 hp och ett utvecklingsprojekt i ämnesdidaktik om 7,5 hp. Det finns en plattform där samtliga lärare i KPU kan delta för att skapa gemensamma studieguider i programmet. Eftersom KPU-programmet sker på distans är VFU-platserna spridda över landet. Det gör att bedömningen av de ämnesdidaktiska examensmålen i VFU-kurserna sällan bedöms av ämnesdidaktiker. Bedömargruppen ställer sig därför tveksam till om lärosätet uppnår tillräcklig rättssäkerhet med avseende på bedömningen av de ämnesdidaktiska lärandemålen i VFU. Även om de flesta ämnesdidaktiska miljöerna på KAU är starka utnyttjas de inte fullt ut i KPU. De undervisande lärare är adjunkter med lång erfarenhet som ämneslärare men inte med det ämnesdidaktiska djup som disputerade lektorer besitter. Vissa ämnen är små och sårbara som exempelvis de estetiska ämnena. För att stärka miljöerna är en möjlig väg att utgå från begreppet komparativ ämnesdidaktik. Man bör kunna göra en poäng av att som student i ett eller ett par ämnen också få se och lära sig av exempel från andra ämnen. I kontrasten med andra ämnens didaktik kan det allmänna och det specifika i ämnesdidaktiken framgå. Detta kan vara en möjlig väg till att finna synergier inom KPU.

2. Inledning

Utvärderingen har genomförts inom ramen för Treklöversamarbetet mellan Karlstad universitet (KAU), Linnéuniversitetet (LNU) och Mittuniversitetet (MIUN). Omgång 8, som denna utvärderingsomgång benämns, är ett uppsamlingsheat som fångar upp de utbildningar som tidigare inte utvärderas av UKÄ eller Treklövern. Det som utvärderats är ämnesdidaktiken i Ämneslärarutbildningen och i Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU).

Utvärderingsansvariga för de tre lärosätena har ansvarat för att sätta samman en kompetent bedömargrupp. I det arbetet har följande aspekter varit vägledande: att den samlade kompetensen i bedömargruppen ska ha (1) erfarenhet av lärarutbildning, (2) erfarenhet av utvärdering av lärarutbildning och (3) bred och djup ämnesdidaktisk kompetens. Professor emerita Astrid Pettersson har varit ordförande för bedömargruppen. Förutom lång erfarenhet av lärarutbildning och utvärdering av lärarutbildningar i Sverige och Norden har hon djup kunskap inom det matematikdidaktiska fältet. Övriga externa ledamöter har varit universitetslektor Bo Lundahl (språkdidaktik), professor Magnus Hultén (naturvetenskap- och teknikdidaktik) och universitetslektor Johan Hansson (allmändidaktik och de samhällsvetenskapliga ämnernas didaktik). De tre studeranderepresentanterna har erfarenhet från olika ämnesområden i ämneslärarprogrammen. Ellinor Falk studerar inriktningen engelska och samhällskunskap vid Karlstads universitet, Sebastian Gustavsson-Persson inriktningen biologi och kemi vid Linnéuniversitetet och Jennifer Bergman studerar inriktningen svenska och engelska vid Mittuniversitetet. Glenn Svedin, universitetslektor i historia och samhällskunskap, med bred erfarenhet av lärarutbildning och av utvärdering av lärarutbildning, docent Jesper Haglund med inriktning fysikdidaktik och seniorprofessor Lena Fritzén som allmän- didaktiker har varit utvärderingsansvariga. Jesper Haglund har inte deltagit i bedömningen av KAU.

Som underlag för utvärderingen har bedömargruppen utgått från självvärderingar från lärosätena, lärarkompetenstabeller, kompletterande information om genomströmning och studentantal, samt intervjuer med studenter, lärare och ledning. Omfattningen av utvärderingarna och utformningen av självvärderingarna har skilt sig åt mellan de tre lärosätena, vilket speglas i att även utvärderingsrapporterna är olika i omfattning och struktur. I god kollegial anda har bedömargruppen kritiskt granskat de examensmål som varit föremål för utvärderingen med syfte att främja lärosätenas utveckling. Bedömargruppen uppmuntrar lärosätena att ta del av varandras rapporter, för erfarenhetsutbyte rörande hur liknande utmaningar har hanterats.

3. Yrkesexamen Ämneslärarexamen

3.1 Sammanfattning och reflektioner för hela huvudområdet

Ämnesdidaktiken har överlag en stark ställning på KAU. Interna välfungerande strukturer, som att hälften av alla lärare ska vara disputerade och att det årligen avsätts medel till ämnesdidaktisk forskning, ger goda förutsättningar för långsiktig planering. Det är bedömargruppens uppfattning att de ämnesdidaktiska forskningscentra som KAU byggt upp har bidragit till stabilitet och kvalitet i det ämnesdidaktiska fältet.

Även för den högskolepedagogiska utbildningen har KAU välutvecklade strukturer. Det finns exempelvis ett krav på att alla lärare ska ha en viss högskolepedagogisk kompetens och ett meriteringssystem för lärarskicklighet är på plats. Den högskolepedagogiska kompetensen är god bland ämnesdidaktikerna med några undantag.

Meriteringssystemet är inget som ämnena nämner i självvärderingen, vilket kan tyda på att det ännu inte fått någon betydelse för lärarna.

I Ämneslärarutbildningen med inriktning mot gymnasieskolan ingår ämnesdidaktiska inslag om ca 7–8 poäng per termin. I alla ämnen som ingår i treklöverutvärderingen gäller mer eller mindre samläsning med andra program och kurser. Det gör det bitvis svårt att ge det utrymme för ämnesdidaktiken som flera av lärarna önskar.

Värmlandsmodellen, som är en samverkansmodell mellan universitet och skolor i regionen, förstärker sambandet mellan teori och praktik och borgar för kvalitet i VFU-kurserna. Trepårtssamtal för bedömning av ämnesdidaktiska lärandemål genomförs av ämnesdidaktiker i samband med besök på skolan. Intervjuade studenter känner sig väl förberedda för VFU-kurserna. Enligt intervjuade lärare är mikroundervisning i kombination med inspelade undervisningssekvenser väsentliga undervisningsinslag som ger studenterna de verktyg de behöver i klassrummet.

Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) med inriktning mot gymnasieskolan respektive åk 7–9 i grundskolan är mer problematiskt att genomföra med ämnesdidaktiska inslag. Det är visserligen inte förordningsmässigt tvingande med ämnesdidaktik i KPU men KAU har beslutat att det även i det programmet ska finnas ämnesdidaktik. Beslutet omfattar 16 hp ämnesdidaktik fördelat på de olika UVK-kurserna och ett utvecklingsarbete om 7,5 hp med ämnesdidaktisk inriktning. Bilden som framträder i självvärderingen är emellertid att det i vissa fall kan vara svårt att genomföra. Även om ämnesdidaktiken i KPU är jämförelsevis omfattande menar lärarna att tidsbrist och bristande resurser begränsar deras insatser. De estetiska ämnena är små, sårbara och saknar ingångar till ämnesdidaktisk forskning. När det gäller små och sårbara ämnesdidaktiska miljöer borde samarbeten inom Treklövern vara en utvecklingsmöjlighet.

Samtliga studenter genomför VFU-kurserna inom sina ämnen, men efter vad bedömargruppen förstått deltar få ämnesdidaktiker i bedömningen av de ämnesdidaktiska målen i VFU-kurserna. Inte heller får dessa studenter något besök

under VFU eftersom de kan vara placerade långt utanför regionen. Bedömgargruppen är tveksam till om KAU kan garantera den rättssäkerhet som krävs vid examination av den verksamhetsförlagda utbildningen.

3.2 Yrkesexamen - Ämneslärarexamen med inriktning mot gymnasieskolan

Sedan 2011 har KAU examenstillstånd för ämneslärarutbildning inom grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan. Inriktningar mot gymnasieskolan är i biologi, engelska, geografi, historia, idrott och hälsa, kemi, fysik, matematik, musik, naturkunskap, religionskunskap, samhällskunskap, svenska, spanska och teknik. När det gäller inriktningen 7–9, som nu är en tvåämnesutbildning om 240 poäng, ingår ämnena engelska, geografi, idrott och hälsa, matematik, samhällskunskap och svenska. Treklöverutvärderingen begränsas till de ämnen som inte tidigare utvärderats av UKÄ. Ämnesdidaktik som redovisas i självvärderingen är biologi, engelska, fysik, geografi, historia, kemi, naturkunskap, religion, spanska och teknik. Inriktning mot gymnasieskolan ges som campusutbildning och nätbaserad distansutbildning där den senare ges på helfart med tre till fyra obligatoriska träffar per termin. Inriktning 7–9 samt ämnena musik och idrott och hälsa är campusutbildningar.

Ämneslärarutbildningen, som all annan lärarutbildning vid KAU, styrs via en matrisorganisation där Lärarutbildningsnämnden ansvarar för program och kvalitetssäkring. Berörda institutioner under Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap och Fakulteten för hälsa, natur och teknikvetenskap – ansvarar för kurser och kursgivning. 50 % av de undervisande lärarna i ämneslärarutbildningen ska vara disputerade. Vid tillsvidareanställning krävs att den anställda ska ha gått den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningen. KAU har även ett program för pedagogisk meritering med nivåerna meriterad och excellent lärare. Av de statliga forskningsanslagen till KAU går 9 % till forskning inom lärarutbildning. Huvuddelen av medlen finansierar följande ämnesdidaktiska centra: Centrum för de samhällsvetenskapliga ämnens didaktik (CSD), Centrum för språk- och litteraturdidaktik (CSL) och Science, Mathematics and Engineering Education Research (SMEER). Dessutom finns Research on Subject-specific Education (ROSE) som bedriver ämnesövergripande och komparativ ämnesdidaktisk forskning. Dessa tillsammans ska bidra till att ämnesdidaktiken håller hög vetenskaplig kvalitet med betydande externa anslag från bland annat Vetenskapsrådet.

3.2.1 De som är verksamma i utbildningen ska ha aktuell/relevant högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens

Den högskolepedagogiska kompetensen är i allmänhet god. De bifogade lärartabellerna ger emellertid vid handen att de tillsvidareanställda lärarna inte alltid genomgått högskolepedagogisk utbildning vilket lärosätet kräver. Enligt studenterna visar KAU ett stort intresse för didaktik med skolnära verksamhet, vilket ger lärosätet ett gott rykte.

Den ämnesdidaktiska kompetensen är god i ämnen som biologi, historia, kemi och naturkunskap. I dessa ämnen bedrivs ämnesdidaktisk forskning och flera av de undervisande lärarna har lärarexamen. Historia har ett särskilt ansvar för betyg och bedömning inom ramen för UVK-kurserna.

Geografi har god ämneskompetens inom det kulturgeografiska fältet men ingen disputerad lärare i ämnesdidaktik. Det finns i ämnet en medvetenhet om svårigheten att rekrytera ämnesdidaktiker. Däremot bedrivs viss ämnesdidaktisk forskning. I vad mån denna forskning kommer studenterna till del är inte tydligt formulerat i självvärderingen.

Engelsk språkdidaktik spänner över ett brett innehållsfält. Den samlade kompetensen i ämnesdidaktik ser förtroendeingivande ut både i bredd och djup. Av lärarintervjun framgick emellertid att det största intresset för ämnesdidaktik är begränsat till språkvetenskap. En lärare deltar i ROSE och fyra lärare ingår i det språkdidaktiska centrat CLS. Eftersom få personer är inbegripna i undervisningen på ämneslärarprogrammet är ämnet ändå sårbart. Det försvårar möjligheten att skapa kontinuitet i utbildningen och att bemanna handledning och examination av självständiga arbeten.

I fysik finns ett stort lärarlag med god högskolepedagogisk kompetens men endast en disputerad fysikdidaktiker. Det är väldigt lite med tanke på att nästan hälften av fysikkurserna har tydlig ämnesdidaktisk prägel. Teknikämnet ingår i utvärderingen, men av intervjuerna framgår att ämnet inte givits de senaste åren.

Spanska är ett litet sårbart ämne med endast två lektorer, men bägge har lärarutbildning och god ämnesdidaktisk kompetens.

Inom religionsvetenskap finns två tillsvidareanställda och en visstidsanställd lärare med lärarutbildning. Ämnet lyfter behovet av att utveckla den högskolepedagogiska kompetensen. Den ämnesdidaktiska kompetensen behöver stärkas på längre sikt på grund av pensionsavgångar.

3.2.2 Beskrivning av arbetet med ämnesdidaktiska examensmål

Ämneslärarutbildningen vid KAU kännetecknas av samläsning med övriga program och fristående kurser. Enligt ledning och lärare är det nödvändigt ur ett resursperspektiv. I något av de utvärderade ämnena dominerar studenterna från ämneslärarprogrammet i kurserna och i andra ämnen är de i minoritet. Hur varje ämne behandlar de ämnesdidaktiska målen varierar. Medan vissa ämnen väljer att behandla målen i särskilda kurser, väljer andra att låta ämnesdidaktiken bli en strimma genom samtliga ämneskurser. Något ämne väljer att helt integrera ämnesdidaktik och ämneskunskap. Hur innehåll som finns i både UVK och ämnet, som exempelvis läroplansteori, betyg och bedömning och hur forskningsmetodik fungerar ur ett progressionsperspektiv behandlas inte i självvärderingen.

De naturvetenskapliga ämnena biologi, fysik och naturkunskap har valt att behandla de ämnesdidaktiska kurserna parallellt med ämneskurserna, med några undantag för integration mellan ämnesdidaktik och ämneskunskap. Omfattningen är ca 7–8 hp per termin. Vad som gäller för kemi är oklart i självvärderingen. Tekniken, som inte getts de

senare åren, har 17,5 hp ämnesdidaktik fördelat på tre terminer och som övriga ämnen 7,5 hp i VFU. Det är det ämne som verkar ha flest antal ämnesdidaktiska poäng i utbildningen.

I engelska har man valt att ge två ämnesdidaktiska kurser i kombination med ämnesdidaktiska strimor. Det avslutande självständiga arbetet har, som övriga ämnen, en tydlig ämnesdidaktisk karaktär. Hur bredden i det ämnesdidaktiska innehållet tillgodoses och examineras framgår inte men en översyn av ämnesdidaktiken har genomförts, och enligt självvärderingen har ämnesdidaktiken därmed fått en tydligare ställning i ämneskurserna.

Historia har valt att helt integrera ämnesdidaktik och ämneskunskap. Lärarna menar att ämnet bär på en stark tradition av historiebruk som inbegriper didaktiska moment. Tyvärr framgår det inte av självvärderingen hur detta konkret går till. Det hade exempelvis varit intressant att se hur man i mikroundervisningen väver samman ämne och didaktik.

I geografi varvas ämnesdidaktisk teori med skolnära praktik. Studenterna tränas i att ta hänsyn till elevers skilda behov och förutsättningar för att under VFU-kurserna kunna sammanlänka ämne och ämnesdidaktik på ett verkningsfullt sätt. Länkningen mellan lärandemål, aktiviteter och examinationer är tydligt formulerat i självvärderingen. Däremot framgår det inte av självvärderingen hur de ämnesdidaktiska lärandemålen säkerställs genom individuell examination.

Religionskunskap har genomfört ett flerårigt utvecklingsarbete med avseende på ämnesdidaktik och den utgör en strimma genom utbildningen.

3.2.3 Arbetet med första valda examensmålet:

"visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen, ämnesområden och ämnesdidaktik"

De flesta ämnen hänvisar till att målet ovan till största del uppnås i det självständiga ämnesdidaktiska arbetet om 15 hp. I handledning och skrivande ges studenterna möjlighet att reflektera över egna erfarenheter i relation till relevanta forskningsresultat, och vid oppositionen ges möjligheter att reflektera över andras erfarenheter. Det är emellertid tveksamt om målet enbart kan uppnås genom det självständiga arbetet eftersom det endast fokuserar på en begränsad del av ämnesdidaktiken.

Inom det naturvetenskapliga fältet är beskrivningen av måluppfyllelsen knapphändig, vilket gör att det är svårt att bedöma måluppfyllelsen. Av självvärderingen i engelska framgår att man ser som en stor utmaning att det i ämnet "saknas en fast struktur för studenterna att systematiskt tillvarata och reflektera över studiekamraters erfarenheter, jämföra dessa med egna erfarenheter, samt omsätta dem i den egna yrkesutövningen."

Även i lärarintervjun framkommer behovet av en fastare struktur med avseende på målet ovan. I historia ges exempel på hur det konkret arbetas med måluppfyllelsen, men det uttrycks samtidigt att många studenter har svårt att knyta egna erfarenheter till forskningslitteraturen. I både geografi och religion beskrivs en tydlig progressionslinje särskilt vad gäller reflektion över egna erfarenheter i relation till ämnesdidaktisk forskningslitteratur. Dock råder en viss tveksamhet om reflektionen också gäller andra studenters ämnesdidaktiska kunnande.

3.2.4 Arbetet med andra valda examensmålet:

"visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser"

Av självvärderingen framgår att målet ovan examineras i VFU-kurserna, samtidigt som de ämnesdidaktiska kurserna bidrar med metodiska verktyg till undervisningen. Av intervjuer med lärare och ledning framkom att VFU-kurserna till övervägande del examineras av ämnesdidaktiker i nära samverkan med handledaren. I de flesta fall sker ett trepartssamtal på plats som tillsammans med specifika uppgifter utgör grunden för bedömningen. Student som genomför sin verksamhetsförlagda undervisning på långt avstånd från campus kan inte erbjudas fysiska möten på plats. Däremot examineras dessa studenter med trepartssamtal på distans. Som en kvalitetsmarkör i arbetet med den verksamhetsförlagda utbildningen lyfter ledningen Värmlandsmodellen. Den innebär att universitetet över lång tid har utvecklat ett nära samarbete med regionens grundskolor och gymnasieskolor och där flera lärare från fältet undervisar i de ämnesdidaktiska kurserna på universitetet. På det sättet bidrar Värmlandsmodellen till att förstärka sambandet mellan teori och praktik i hela utbildningen.

I historia används Inquiry Design Model (IDM) som metodverktyg för att studenterna ska träna sig i att utforma en serie av lektioner. Metodiken introduceras gradvis och utvecklas inför VFU-kurser. Verktøget har fallit väl ut. I intervjun lyfter emellertid lärarna att vissa studenter har svårt att anpassa metodverktyget efter det sammanhang som råder i klassrummet. Dessutom behöver verktyget tydligare kommuniceras med handledarna för att nå större genomslagskraft.

Geografi, som är ett litet ämne i skolan, har en välutvecklad progression där centrala ämnesbegrepp behandlas ämnesdidaktiskt som en förberedelse inför den verksamhetsförlagda undervisningen.

De studenter som intervjuats känner sig väl förberedda inför VFU-kurserna. Mikroundervisningen bidrar med verktyg att använda i praktiken, även om den kan utvecklas ytterligare. Mikroundervisning är ett återkommande begrepp i såväl självvärdering som intervjuer med ledning, lärare och studenter. Mikroundervisning innebär att studenterna ska planera utifrån styrdokumentet och ett visst ämnesinnehåll. Enligt studenterna handlar det framför allt om att välja ut det ämnesinnehåll som är

relevant att behandla under ett lektionspass. Studenterna redovisar sina planeringar för varandra och får omedelbar återkoppling från läraren. Ledning och lärare menar att mikroundervisning är något som stärker den ämnesdidaktiska kompetensen och ger verktyg inför VFU-kurserna. De få studenter som intervjuats tycker att mikro-undervisningen är bra men att dess fulla potential inte utnyttjas. Enligt en av studenterna fokuseras planering före undervisning. Men att redovisa för kurskamrater kan inte jämföras med vad som händer i ett klassrum. Bättre vore, menar studenten, att reflektera över videoklipp från verksamma lärare, det vill säga riktig undervisning. Enligt ledningen pågår ett projekt där både lärare och studenterna just ska få tillgång till ett stort antal inspelade undervisningssekvenser med fokus på ämnesdidaktik. När det gäller ämnesdidaktiken menar studenterna att den bitvis är abstrakt och svår att omtolka till praktiskt handlande. Ännu mer abstrakt är innehållet i UVK-kurserna. Vidare gör samläsningen med andra program och fristående kurser att innehållet i ämneskurserna bitvis är långt ifrån de ämnesstoff som gäller för högstadiet och gymnasieskolan.

3.3 Slutsatser och rekommendationer

Det ämnesdidaktiska fältet har en väl etablerad ställning i ämneslärarprogrammet. Kvaliteten i ämnesdidaktiken förstärks av de ämnesdidaktiska forskningscentra som kunnat utvecklas genom årlig avsättning av forskningsmedel till lärarutbildningarna. Likaså är den högskolepedagogiska kompetensen god med något undantag. När det gäller ambitionsnivån med 50 % disputerade ämnesdidaktiker i alla ämnen återstår en del att göra. Vidare är samläsning med andra program och fristående kurser det som gäller för ämnesstudierna på ämneslärarprogrammet. Konsekvensen är att det bitvis är svårt att avsätta den tid för ämnesdidaktik som flera ämnesdidaktiker önskar.

Den ämnesdidaktiska kompetensen är överlag god, och flera ämnen har lärarutbildad personal med några få undantag. Exempelvis har ämnet fysik, som är ett stort ämne, endast en disputerad lärare i fysikdidaktik. Religionsvetenskap har pensionsavgångar framför sig och i engelska verkar ämnesdidaktiken vara begränsad till det språkvetenskapliga fältet. Samtliga ämnen har ämnesdidaktiska inslag i ämneskurserna, vissa som strimmor och andra som avgränsade kurser. För de flesta ämnen gäller 7–8 hp per termin samt ett ämnesdidaktiskt självständigt arbete. Här förstår bedömargruppen det som att kemi avviker med färre ämnesdidaktiska moment, medan teknik framstår som det ämne som har flest inslag av ämnesdidaktik. I engelska saknas tydliga strukturer för reflektion över andras arbeten. Vidare beskriver lärarna i olika ämnen att det kan vara svårt för studenter att knyta egna erfarenheter till forskningslitteraturen, vilket gör att reflektionen uteblir. Geografi är ett ämne som på ett bra sätt lyckas med en tydlig länkning mellan lärandemål, aktiviteter och examination.

Bedömningen är att VFU-kurser och examination av desamma fungerar väl med undantag för att några av de studenter som är placerade långt utanför regionen. Den så kallade Värmlandsmodellen, med nära samarbete mellan universitetet och regionens grund- och gymnasieskolor är en tydlig kvalitetsmarkör. Inslag av mikroundervisning har potentialen att ge studenterna de verktyg de behöver inför de praktiska momenten.

De studenter som intervjuades känner sig väl förberedda inför VFU-kurserna samtidigt som de menar att mikroundervisningen kan utvecklas ytterligare. Studenterna lyfter särskilt fram lärosätets engagemang för ämnesdidaktiken vilket bidrar till lärosätets goda rykte.

Är bra – goda exempel

- Lärarnas högskolepedagogiska och ämnesdidaktiska kompetens är överlag god.
- Lärosätets årliga avsättning av forskningsmedel till lärarutbildningarna stärker det ämnesdidaktiska fältet.
- De ämnesdidaktiska centrumbildningarna vid KAU borgar för långsiktig ämnesdidaktisk utveckling.
- Värmlandsmodellen stärker sambandet mellan teori och praktik vilket får en särskild betydelse för kvaliteten i VFU-kurserna.
- Mikroundervisning kan bidra till att studenterna känner sig väl förberedda inför VFU.
- Länkning mellan lärandemål, aktiviteter och examination beskrivs tydligt.

Kan åtgärdas

- Mikroundervisningen kan utvecklas ytterligare genom att den kompletteras med videoinspelade undervisningssekvenser för studenterna att reflektera över.

Bör åtgärdas

- Det bör skapas tydligare kopplingar mellan UVK, ämnesstudier och VFU. I detta arbete kan ämnesdidaktiken tjäna som en brygga för tillämpning av lärandeteorier, betyg och bedömning, läroplansteori och forskningsmetodik i respektive ämne.
- Samtliga ämnen bör säkerställa att det utvecklas en struktur för att tillvarata och reflektera över studenternas erfarenheter samt jämföra dem med egna erfarenheter.
- Ämnet engelska bör tillse att det finns en tydlig ämnesdidaktisk progression och att det finns en ämnesdidaktisk koppling inom samtliga innehållsområden.
- Fysikämnet bör förstärka den ämnesdidaktiska kompetensen.
- Kemiämnet bör förtydliga den ämnesdidaktiska progressionen.
- Lärosätet bör säkerställa att den verksamhetsförlagda utbildningen examineras rättssäkert, även i de fall när studenterna placeras utanför regionen.

3.4 Yrkesexamen - Ämneslärarexamen baserad på KPU

KPU är en pedagogisk utbildning utan förordningsmässiga krav på ämnesdidaktik. För att ge studenterna verktyg inför VFU-kurser och kommande yrkesliv har KAU beslutat att det i UVK-kurserna ska finnas avgränsade moment om 16 hp ämnesdidaktik. Därutöver ingår ämnesdidaktiska lärandemål i VFU-kurserna och ett ämnesdidaktiskt utvecklingsprojekt om 7,5 hp. KPU erbjuds som hel- eller halvfartsutbildning på distans med tre obligatoriska träffar per termin på campus. Under höstterminen 2021 registrerades 241 nybörjarstudenter. Genomströmningen i utbildningen har varit svår att bedöma utifrån de underlag som redovisats från KAU.

Följande ämnen gäller för gymnasieinriktningen av KPU: bild, biologi, dans, engelska, franska, fysik, (företagsekonomi 2021), historia, idrott och hälsa, kemi, matematik, musik, naturkunskap, religionskunskap, samhällskunskap, spanska, specialidrott, svenska, svenska som andraspråk, teknik och tyska. Som andraämne finns också geografi och psykologi. För inriktning grundskolan årskurs 7–9 ämnena: bild, biologi, engelska, franska, fysik, geografi, historia, idrott och hälsa, kemi, matematik, musik, religionskunskap, samhällskunskap, spanska, svenska, svenska som andraspråk, teknik och tyska. Ämnen som redovisas i treklöverutvärderingen är: bild, biologi/naturkunskap, dans, engelska, fysik, idrott och hälsa/specialidrott, kemi, matematik, moderna språk, musik, SO (geografi, historia, religion, samhällsvetenskap), svenska, svenska som andraspråk och teknik.

Ämnesdidaktik och metodik utgör explicita moment i UVK-kurserna. Det finns en plattform där samtliga involverade lärare i KPU träffas fyra gånger om året för att diskutera litteratur, forskningsanknytning, bedömning och uppgifter. Ämnesdidaktiska kursguider har utvecklats i respektive ämne med tydlig progression. Dessa guider ska vara till hjälp för såväl lärare som studenter.

3.4.1 De som är verksamma i utbildningen ska ha aktuell/relevant högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens

Den högskolepedagogiska kompetensen är i allmänhet god. De bifogade lärartabellerna ger emellertid vid handen att de tillsvidareanställda lärarna inte alltid genomgått högskolepedagogisk utbildning vilket lärosätet kräver. KAU har även ett program för pedagogisk meritering med nivåerna meriterad och excellent lärare vilket stärker förutsättningarna för högskolepedagogiska insatser.

Även om de ämnesdidaktiska miljöerna vid KAU är väl utvecklade med disputerade lärare inom flera ämnesområden (se 3.2.1 ovan) har man i KPU kommit att använda sig av adjunkter med lång erfarenhet som ämneslärare. På det sättet är innehållet i de ämnesdidaktiska momenten skolkära men den vetenskapliga grunden något svagare. Som framgår av självvärderingen har dessa lärare behov av förstärkt vetenskaplig förankring. I matematik undervisar två doktorander och i SO undervisar i huvudsak en adjunkt med ämneslärarkompetens i geografi, historia, religion, samhällsvetenskap. Den

ämnesdidaktiska kompetensen i de estetiska ämnena (bild, dans, musik) är likartat beskrivna i självvärderingen. En till två adjunkter i ämnesdidaktik undervisar i respektive ämne. Under de senaste fem åren har 12 studenter examinerats i bild, 4 i dans och 20 i musik. De estetiska ämnena är med andra ord små och därmed särskilt sårbara.

3.4.2 Beskrivning av arbetet med ämnesdidaktiska examensmål

KAU har fattat beslut om att det ska finnas moment inom ramen för UVK-kurser som är riktade mot ämnen som studenten kommer att bli behörig i. En gemensam kursguide för samtliga ämnen är utvecklad inom ramen för de KUB-möten som genomförs fyra gånger om året. Till varje UVK-kurs finns en studiehandledning av vilken det framgår vilka lärandemål och vilket innehåll som ska knytas till ämnesdidaktiken. I samtliga VFU-kurser finns lärandemål i ämnesdidaktik. Enligt ledningen genomför alla studenter den verksamhetsförlagda utbildningen inom sina ämnen, vilket förstärker ämnesdidaktiken. Samtliga ämnen har besvarat frågan om arbete med ämnesdidaktiska examensmål på samma sätt. De hänvisar till studieguiden och hur den revideras årligen på KUB-möte. Utmaningar som samtliga ämnen lyfter fram är svårigheten att hålla dokumenten aktuella och att de efterlevs. I intervjuer med lärare och ledning bekräftas bilden av att alla ämnen inte förmår leva upp till den struktur som är beslutad. Ambitionsnivån är hög och vällovlig men verkar inte helt att ha fått fäste i organisationen. Ledningen lyfter i intervjuerna fram att KAU skapar särskild kvalitet i ämnesdidaktiken genom samverkan med yrkeslärarprogrammet och VAL-programmet. Inte någon av de intervjuade studenterna gick på KPU-programmet.

3.4.3 Arbetet med första valda examensmålet:

"visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen, ämnesområden och ämnesdidaktik"

Arbetet med didaktiska målen beskrivs på ett likartat sätt i samtliga ämnen. Examinationsuppgifterna tar sin utgångspunkt i ämnesdidaktisk litteratur, forskningsartiklar och föreläsningar som studenterna först ska bearbeta skriftligt och sedan diskutera. I fysik kompletteras examinationsuppgifterna med filmade sekvenser att reflektera över och i SO används mikroundervisning som stöd i den ämnesdidaktiska fördjupningen. I idrott och hälsa poängteras relationen mellan forskningsresultat och praktik som särskilt viktigt för studenterna att reflektera över. Bristen på tid är den stora utmaningen för samtliga ämnen. I fysik lyfter man fram hur de inspelade utbildningssekvenser har varit ett sätt att effektivisera och höja kvaliteten. I kemi arbetar man inte med någon "praktisk undervisningsträning".

Flera ämnen lyfter fram att studenterna är engagerade, har djup kunskap i sina ämnen men däremot saknar undervisningsvana. Inom bild beskrivs det på följande sätt:

Studenterna har lång utbildning och erfarenheter inom sitt respektive ämnesområde, men förtrogenhet och ämneskunskap behöver bearbetas och omprövas i relation till ämnesdidaktiska perspektiv och klassrumskontext, vilket skiljer sig från en yrkeskontext som egen kreatör.

Gemensamt för de estetiska ämnena – bild, dans, musik - är att de är små och sårbara. Oftast är det en lärare som ansvarar för alla ämnesdidaktiska moment. Lärarna upplever att de inte hinner ge studenterna de didaktiska verktyg som de behöver. Som bedömargruppen förstår det, deltar inte de estetiska lärarna i bedömningen av VFU. Ämnesdidaktiken i de samhällsvetenskapliga ämnena behandlas inom ett SO-block. Det betyder att fyra olika skolämnen med olika didaktiska utmaningar och olika forskningstraditioner. Det är möjligt att det sker ett fruktsamt lärande i en tematisk ämnesdidaktisk riktning, samtidigt som det finns en risk att man inte hinner med mer än en fjärdedel av ämnesdidaktiken. Att låta undervisningsgruppen möta en ämnesdidaktiker som matchar den egna inriktningen är en försäkran i rätt riktning. I intervjun lyfter lärarna fram att studenterna har specifik ämnesdidaktisk litteratur beroende på ämnesbehörighet men att den litteraturen bearbetas genom självstudier. Bedömargruppen undrar varför KAU har valt att föra samman de samhällsvetenskapliga ämnena till ett SO-block medan de naturvetenskapliga och estetiska ämnena har sin egen ämnesdidaktik.

3.4.4 Arbetet med andra valda examensmålet:

"visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser"

Under detta mål står VFU-kurserna i fokus. I programmets alla VFU-kurser finns ämnesdidaktiska lärandemål. Dess mål examineras skriftligt och muntligt på universitetet. Av självvärderingen framgår hur exempelvis lärarna i de estetiska ämnesdidaktiska momenten förbereder studenterna inför VFU genom att träna sig i att tolka och förstå kurs- och ämnesplanernas innehåll och omsätta dessa i genomförbara termins- och lektionsplaneringar. I SO bidrar mikroundervisningen till att studenterna ska känna sig säkra inför VFU. I det fall det är möjligt håller ämnesdidaktiker i ett trepartssamtal. I vad mån man som ämnesdidaktiker är involverad i bedömningen av studenternas undervisningskompetens är otvetydigt beskrivet. Vissa ämnen beskriver att de aldrig deltar i bedömningen, andra att de i någon kurs är involverade. I intervjun med ledningen framkom att studenter i KPU aldrig får besök under de fyra VFU-perioderna.

Hur KAU säkerställer rättssäkerheten i bedömningen av lärandemålen i VFU-kurserna besvaras inte i självvärdering eller i intervjuer.

Flera ämnen beskriver studenternas starka engagemang inför VFU-kurserna. Lärarna är angelägna om, även om tiden är knapp, att ge studenterna de didaktiska verktyg som gör dem trygga inför det kommande arbetet som lärare. Vissa lärare efterfrågar tid för mikroundervisning och möjligheten för studenterna att ta del av video-inspelade undervisningssekvenser.

3.5 Slutsatser och rekommendationer

KPU är en pedagogisk utbildning utan förordningsmässiga krav på ämnesdidaktik. För att ge studenterna verktyg inför VFU-kurser och kommande yrkesliv har KAU beslutat att det i UVK-kurserna ska finnas 16 hp ämnesdidaktiska moment. Därutöver ingår ämnesdidaktiska lärandemål i VFU-kurserna och ett ämnesdidaktiskt utvecklingsprojekt om 7,5 hp. Den högskolepedagogiska och ämnesdidaktiska kompetensen på KAU är över lag god. I KPU är emellertid så gott som alla lärare adjunkter med stor erfarenhet av skola men med mindre kunskap i vetenskapligt grundad ämnesdidaktik. Strukturen över hur ämnesdidaktiken ska säkerställas i utbildningen är tydligt beskriven. Studieguiden med framskrivna mål ska vara vägledande för de ämnesdidaktiska momenten. Däremot kan det vara svårt att efterleva överenskomna beslut. Ett återkommande problem som lyfts av samtliga ämnen är bristen på tid. Oftast är det en lärare i respektive ämne som ansvarar för de ämnesdidaktiska momenten, vilket är sårbart i sig. Särskilt sårbara är de estetiska ämnena. De samhällsvetenskapliga ämnena behandlas inom ramen för ett SO-block vilket ger litet utrymme för respektive ämne. Kemi behandlar över huvud inga praktiska moment. Som ett gott exempel kan fysiken nämnas som erbjuder inspelade undervisningssekvenser som ger studenterna verktyg inför VFU-kurserna. Studenterna beskrivs som kompetenta i sina ämnen men med stora behov av att bearbeta sin ämneskompetens i relation till ämnesdidaktiska perspektiv.

Eftersom KPU-programmet sker på distans är VFU-platserna spridda över landet. Det gör att bedömningen av de ämnesdidaktiska examensmålen i VFU-kurserna sällan bedöms av ämnesdidaktiker. Det gör att bedömargruppen ställer sig tveksam till om lärosätet uppnår tillräcklig rättssäkerhet för studenterna med avseende på bedömningen av ämnesdidaktiska lärandemålen i VFU.

Är bra – goda exempel

- KAU har beslutat att det ska finnas 16 hp ämnesdidaktiska moment och ett utvecklingsprojekt om 7,5 hp i KPU även om det förordningsmässigt inte finns några ämnesdidaktiska krav.
- Inom KPU finns en plattform där involverade lärare träffas fyra gånger om året för att diskutera litteratur, forskningsanknytning, bedömning och uppgifter.

- Till varje UVK-kurs finns en studiehandledning i vilken det framgår vilka lärandemål och vilket innehåll som ska knytas till ämnesdidaktiken.
- I samtliga VFU-kurser finns lärandemål i ämnesdidaktik.
- Alla studenter genomför VFU i sitt/sina ämnen vilket stärker studenternas ämnesdidaktiska kompetens.
- Fysikämnet använder video-inspelade undervisningsmoment som ett sätt att fördjupa den ämnesdidaktiska kvaliteten och effektivisera undervisningen.

Kan åtgärdas

- Bristen på tid för ämnesdidaktiken kan bli föremål för diskussion i den plattform för utveckling som finns inom KPU.

Bör åtgärdas

- KAU har en utmaning i att vissa ämnen i KPU är små och sårbara. Det gäller särskilt de estetiska ämnena och även de samhällsvetenskapliga ämnena som sammanförts i ett SO-block. För att stärka miljöerna är en möjlig väg att utgå från begreppet komparativ ämnesdidaktik. Man bör kunna göra en poäng av att som student i ett eller ett par ämnen också få se och lära sig av exempel från andra ämnen. I kontrasten med andra ämnens didaktik kan det allmänna och det specifika i ämnesdidaktiken framgå. Detta kan vara en möjlig väg till att finna synergier inom KPU.
- Adjunkter som undervisar i KPU bör få möjlighet till vetenskaplig fördjupning i sitt ämne.
- Ytterligare sätt att stärka de små och sårbara miljöerna är att etablera ämnesdidaktisk samverkan i Treklövern.
- De ämnesdidaktiska målen i VFU bör examineras av ämnesdidaktiska lärare.
- Lärosätet bör säkerställa att den verksamhetsförlagda utbildningen examineras rättssäkert, även i de fall när studenterna inte kan få besök av lärare från KAU.